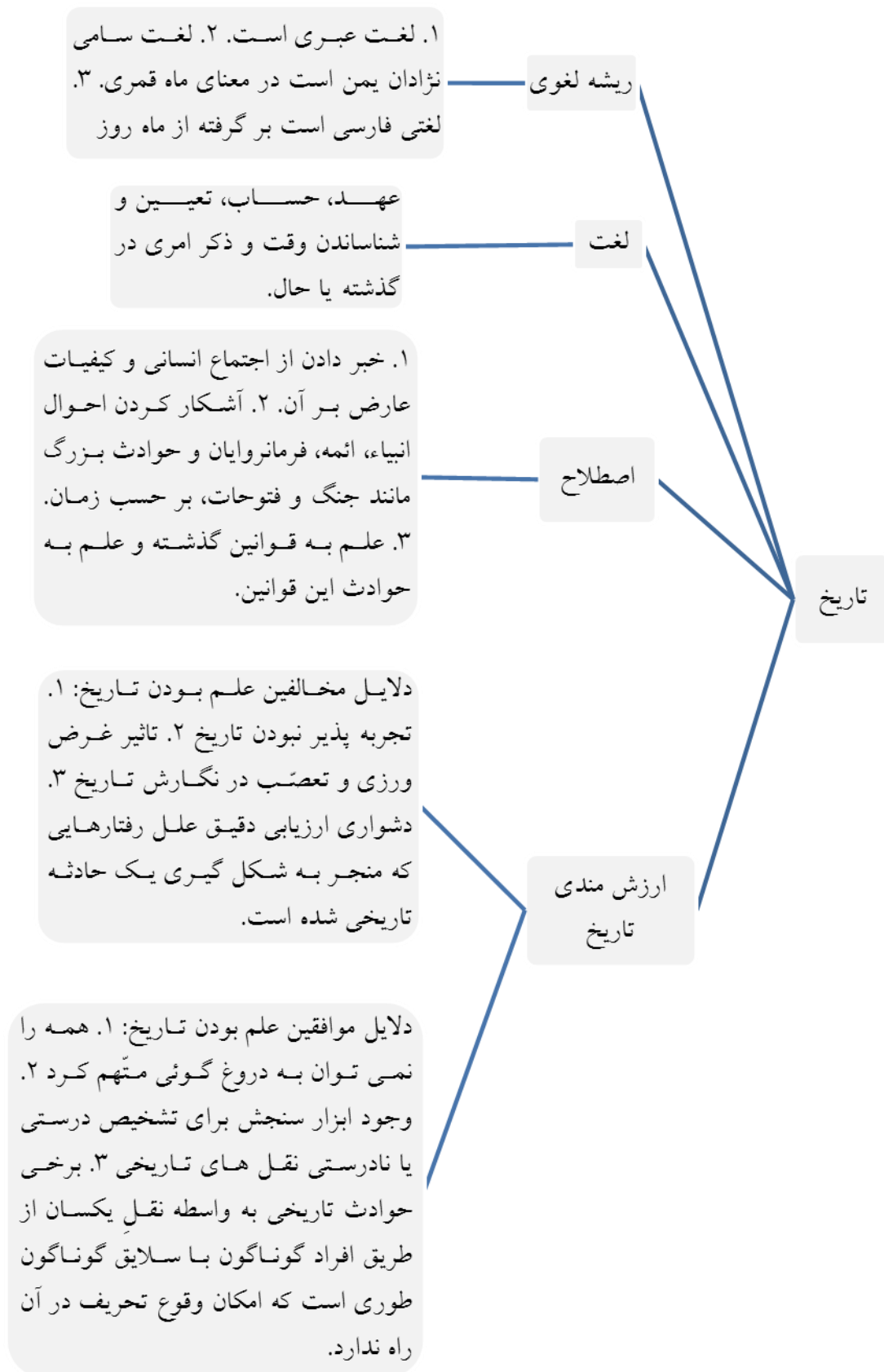

جزوه تاریخ تحلیلی صدر اسلام

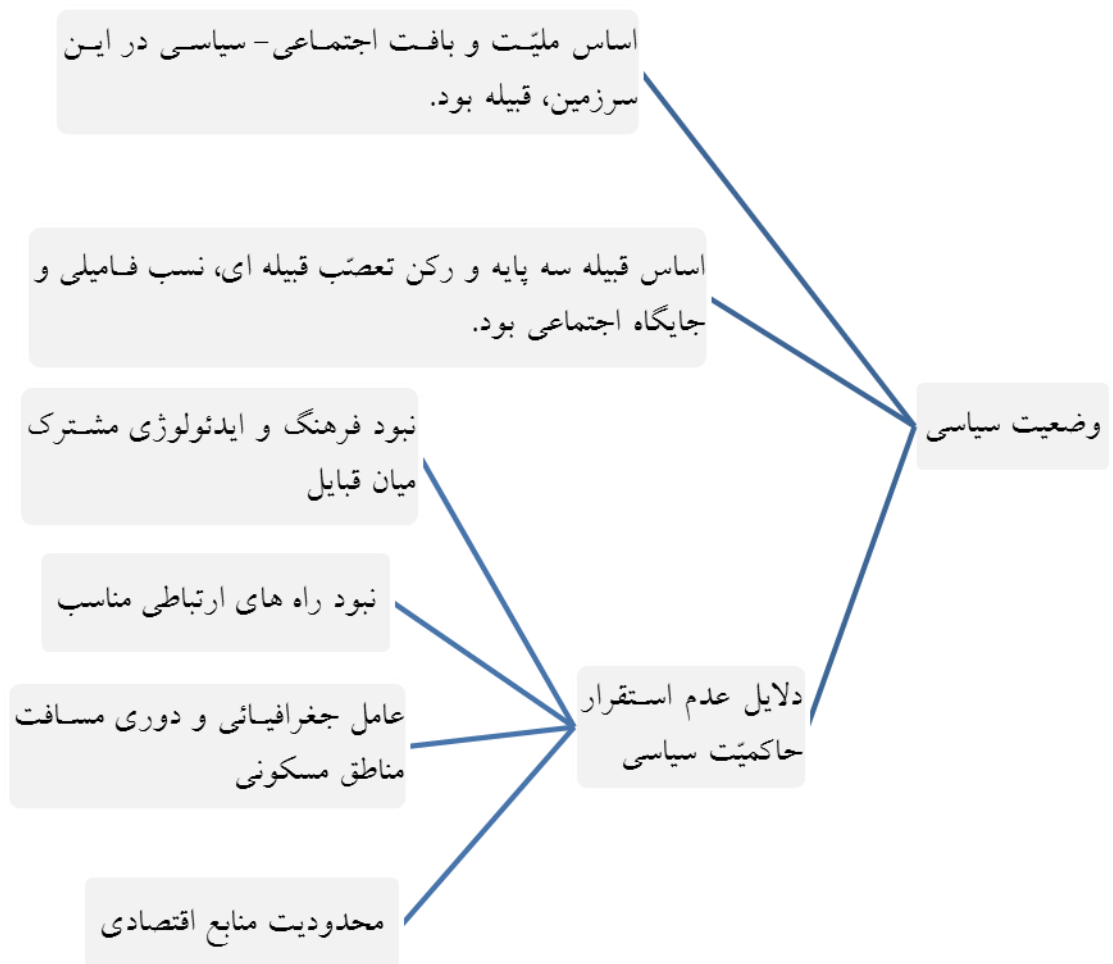
مدرس: احسان قباد

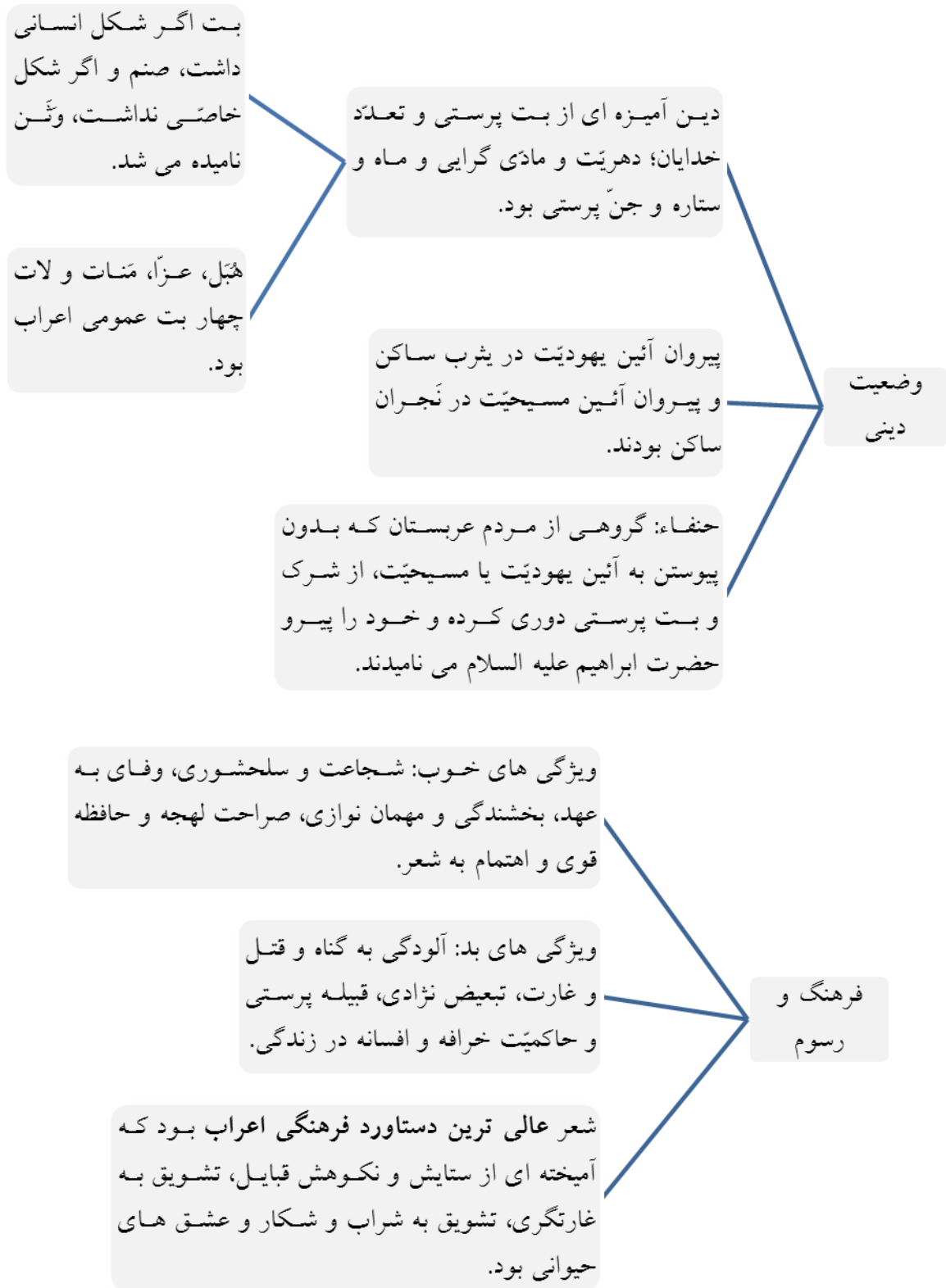

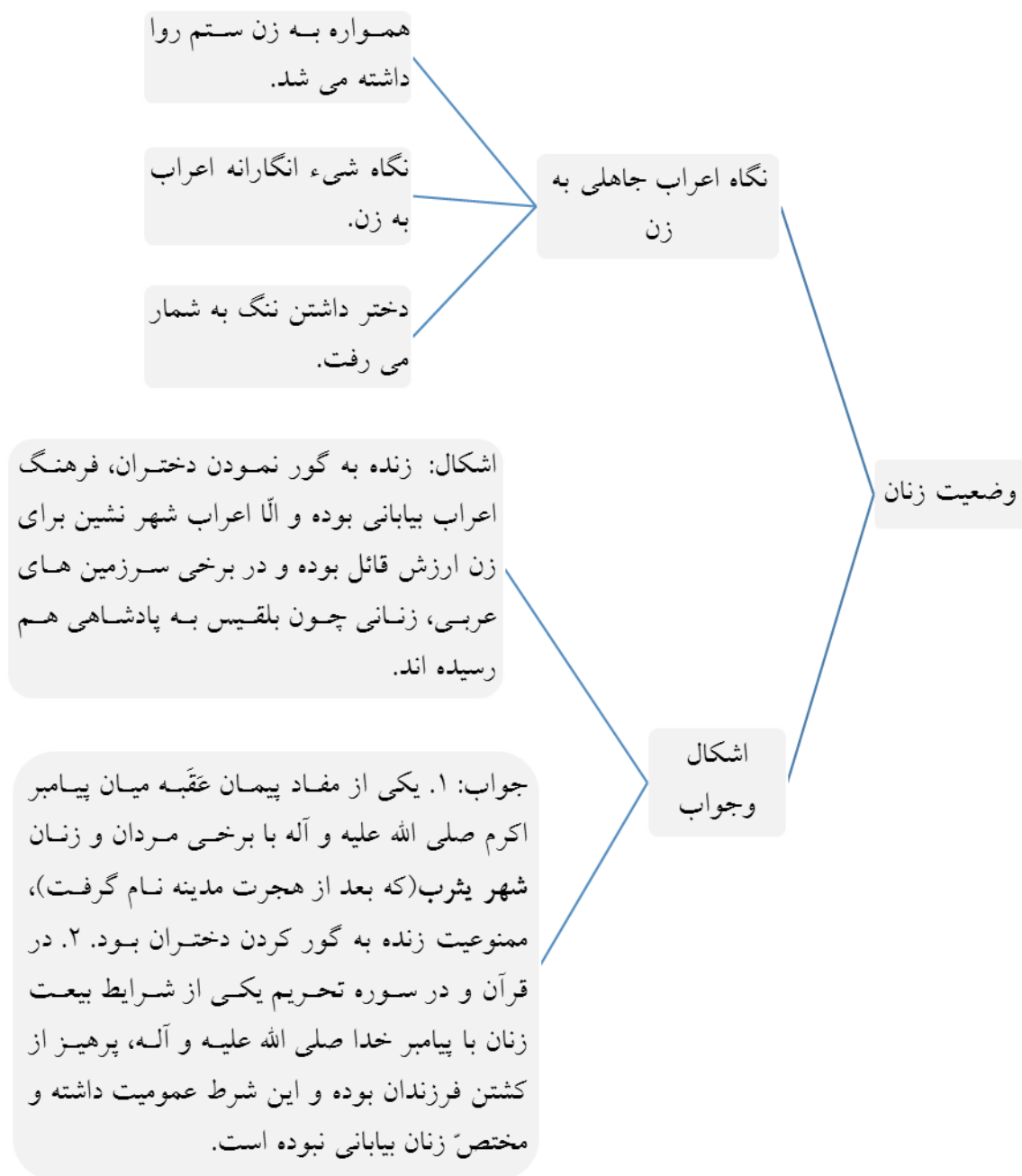
❑ فایده خواندن تاریخ اسلام:

۱. اثبات مساله وحی و پیوستگی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به تعالیم الهی.
۲. شناخت احکام شرعی و چگونگی مراحل تشریع آن.
۳. آگاهی از رمز و راز توفیق پیامبر صلی الله علیه و آله در گذاردن جامعه جاهلی به جامعه اسلامی.
۴. دست یابی به بخش گسترده ای از مبانی نظری و سنت عملی اهل بیت علیهم السلام در عرصه های مختلف فرهنگی، معنوی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی.

❑ وضعیت عربستان پیش از ظهور اسلام:

■ پاسخی به یک شبهه

از جمله شبهاتی که پیرامون شخصیت نورانی نبی مکرم اسلام صلی الله علیه و آله ایراد شده است، مساله ازدواج های حضرت رسول صلی الله علیه و آله می باشد. در این قسمت بر آنیم که به صورت تحلیلی فلسفه تعدد ازواج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را بیان نمائیم.

قبل از پاسخ این شبهه لازم است چند مقدمه را بیان نمائیم:

۱. علاقه به زن غریزه انسانی است

علاقه به زن از سوی مرد، امری عادی بوده که خداوند متعال در وجود مردها قرار داده و این امر را مایه آرامش برای مردان دانسته است: «و مِنْ آیاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجاً لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً؛ و از نشانه های پروردگار آفریدن زوج هایی از جنس خودتان است برای یافتن آرامش و خداست که بین زوج ها محبت و دوستی را قرار داده است (سوره روم/ آیه ۲۱)». و این علاقه نقص انسان نیست.

۲. عادی بودن تعدد همسر در صدر اسلام

این مساله در آن زمان امری عادی بوده و بیشتر مردان عرب و حتی در نقاط غیر عربی، بیش از یک همسر داشته اند و صرف داشتن همسران متعدد نقص و صفت مذموم برای یک مرد نبوده است.

۳. وجود تعدد همسر در آئین های پیشین

مساله تعدد زوجات امری نبوده که تنها در آئین اسلام بوده باشد. چنان که بنی اسرائیل و قوم حضرت موسی علیه السلام آن را روا می شمردند. این امر در جهان مسیحیت و در میان مردم روم نیز امری رایج بوده و این گونه نبوده که اسلام تشریع کننده مساله چند همسری بوده باشد. بلکه اسلام امر چند همسری را انتظام داده و سامان دهی نمود.

۴. اکتفا به تک همسری در دوره جوانی

رسول خدا صلی الله علیه و آله در تمام عمر شریف خود از جوانی تا آخرین روز زندگی به پاکدامنی و عفاف- حتی نزد دشمنان- شناخته می شد و هیچ گاه به ایشان تهمت خلاف عفت و یا شهوت رانی زده نشد و نیز حضرت بیشتر عمر شریف خود را به یک همسر اکتفا نموده و حتی تا یک سال بعد از وفات حضرت خدیجه سلام الله علیها، همسر دیگری نگرفتند؛ در حالی که کسی که اخلاق و غریزه جنسی بیشتری دارد، حداقل به صورت مشروع به ازدواج های متعدد رو می آورد.

اما پاسخ شبهه:

بعد از ذکر این مقدمات و در پاسخ این شبهه می گوئیم: انگیزه های ازدواج های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را در سه بخش کلی می توان تقسیم نمود:

الف) انگیزه سیاسی و اجتماعی (همبستگی با اقوام مختلف)

هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله به رسالت مبعوث شدند، بر ضدّ تمام معتقدات خرافی عصر خود قیام نمودند و این سبب شکل گیری جبهه گسترده ای از مخالفین در برابر ایشان گردید و لذا لازم بود که حضرت از وسیله مشروعی برای شکستن این اتحاد استفاده نماید و یکی از این ابزار و وسایل، ایجاد پیوند خویشاوندی از طریق ازدواج بود زیرا یکی از مستحکم ترین پیمان ها در میان اعراب مساله دامادی و حمایت همه جانبه قبایل از داماد خود بود به گونه ای که تنها گذاشتن داماد را گناه می شمردند. این مساله سیاسی یکی از دلایل اصلی همسر گزینی های پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بود و نیز از همین رو می باشد که حضرت از انصار یعنی ساکنین مدینه زنی را به همسری نگرفت زیرا بین مردم مدینه و حضرت مشکلی وجود نداشت و عمده مشکل با ساکنان مکه یعنی کسانی بود که مهاجرین از میان ایشان بودند.

در این راستا پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با عایشه دختر ابوبکر از قبیله «تیم» یا خفصه دختر عمر از قبیله «غدی» و نیز سوده از قبیله بنی اسد و ام سلمه از قبیله بنی مخزوم ازدواج نمودند.

ب) انگیزه های اخلاقی و غیر جنسی

تأمل در ازدواج های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ما نشان می دهد که هیچ گاه مقصود ایشان از ازدواج تمایلات جنسی نبوده است چه این که ایشان بخش عمده ای از عمر شریف خود را با یک همسر گذرانده بودند و به علاوه کسی که به دنبال عیش و خوشگذرانی است هیچ گاه سراغ زنان بیوه و سن و سال دار و بعضاً صاحب چند فرزند، نمی رود.

رسول خدا صلی الله علیه و آله با دلایل زیر با برخی همسران خود ازدواج نمودند:

۱. ازدواج ایشان با ام حبیبه دختر ابوسفیان به این خاطر بود که همسر ام حبیبه که با او به حبشه هجرت کرده بود، در آن جا به دین مسیحیت گروید و از سوی دیگر خانواده ام حبیبه نیز همگی مشرک بودند و لذا برای حمایت از او، به صورت غیابی ام حبیبه را عقد خود درآورد.

۲. علت ازدواج حضرت با سوده بنت زمعه به این جهت بود که همسر او از دنیا رفته بود و او در میان قبیله کافر خود تنها مانده بود و بیم کشته شدن یا اسارت و شکنجه اش وجود داشت.

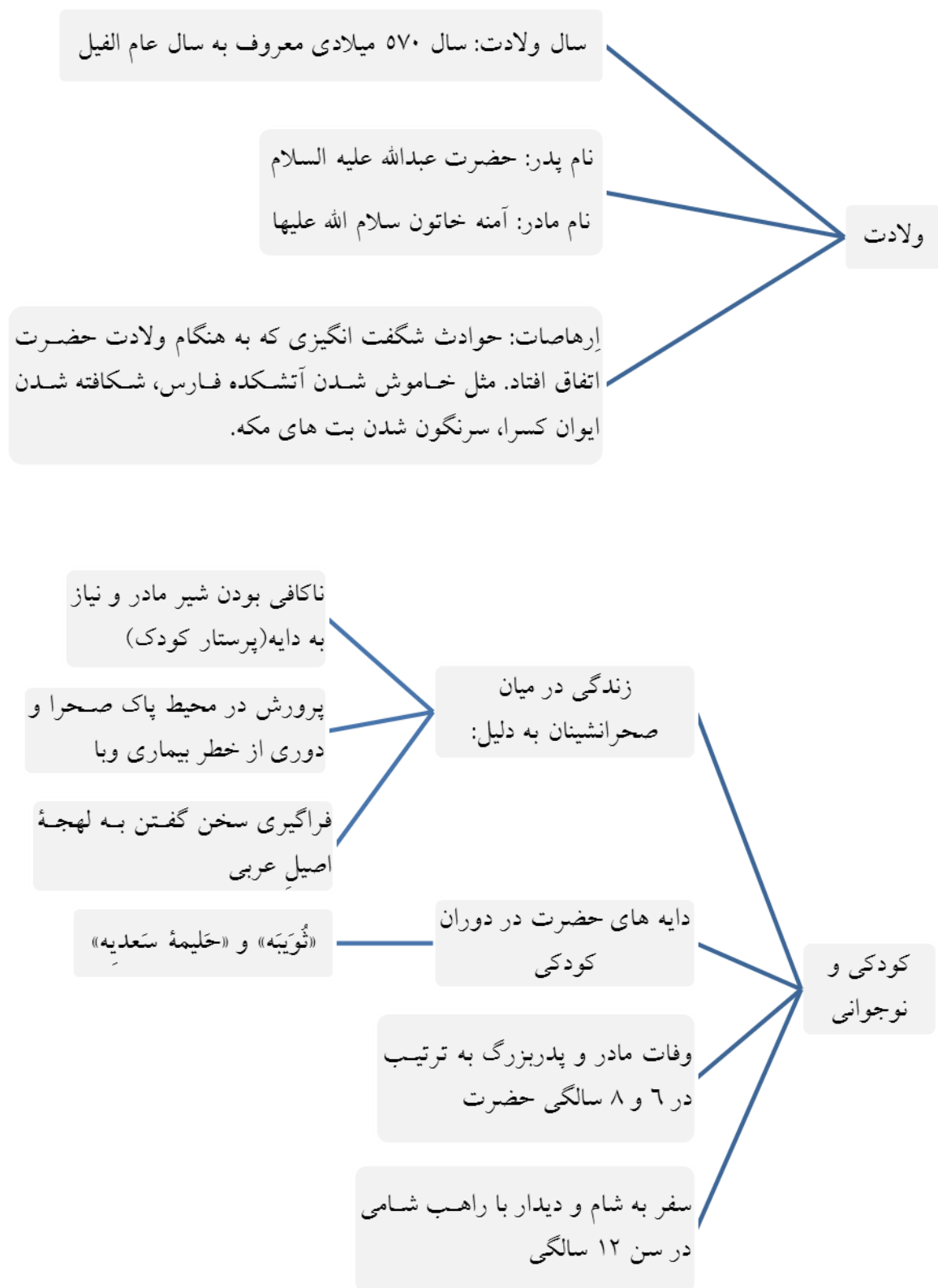
۳. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله با زینب بنت خزیمه که در جاهلیت به مادر فقرا معروف بود ولی پس از اسلام دچار فقر و تنگدستی شده بود برای حفظ آبروی وی و نیز تکریم او، با وی ازدواج کرد.

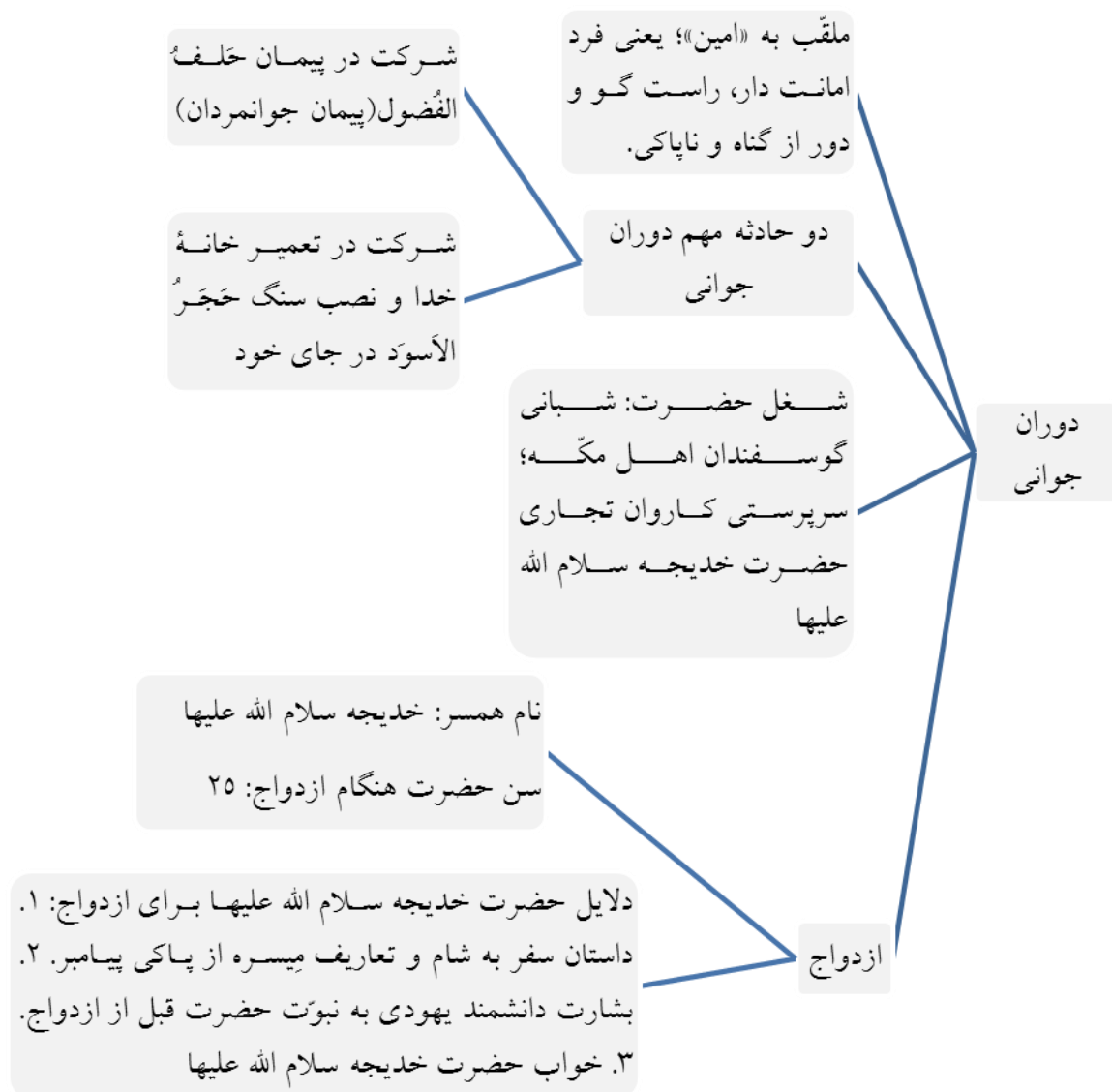
۴. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله با جویره دختر رئیس قبیله بنی مُصطَلَق که به اسارت در آمده بود، ازدواج کرد برای حفظ جایگاه اجتماعی او و همین مساله موجب گردید که مسلمین به میمنت این ازدواج، باقی اسرای قبیله بنی مصطلق را بدون گرفتن جریمه آزاد نمایند و همین رفتار مسلمین باعث گردید تا تمام افراد قبیله بنی مصطلق که تا چند روز قبل اقدام به جنگ با مسلمین نموده بودند، مسلمان گردند.

ج) انگیزه دینی

در روزگار جاهلیت و در میان اعراب، پسر خوانده حکم پسر را داشت و در صورتی که پسرخوانده از دنیا می رفت یا همسرش را طلاق می داد، پدر خوانده اش با همسر او ازدواج نمی کرد. با ظهور اسلام یکی از رسوم که در حوزه مسائل اجتماعی برداشته شد، همین مساله ممنوعیت ازدواج با زن پسر خوانده بود. علی رغم این که این قانون در اسلام لغو شده بود اما مسلمین هنوز در عمل به قانون جدید تردید می نمودند تا این که زید بن حارثه که پسر خوانده پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بود همسر خود یعنی زینب بنت جَحش را طلاق داد و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله که از قضا خود واسطه این ازدواج بود، برای از بین بردن عملی قانون جاهلی، خود اقدام به ازدواج با زینب نمود. علاوه این که امکان داشت بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله و به واسطه این که مسلمین عملاً به قانون جدید تن نداده بودند، زید یا فرزندان او به حکم پسر خواندگی حضرت، ادعای جانشینی ایشان را بنمایند.

■ از ولادت تا بعثت

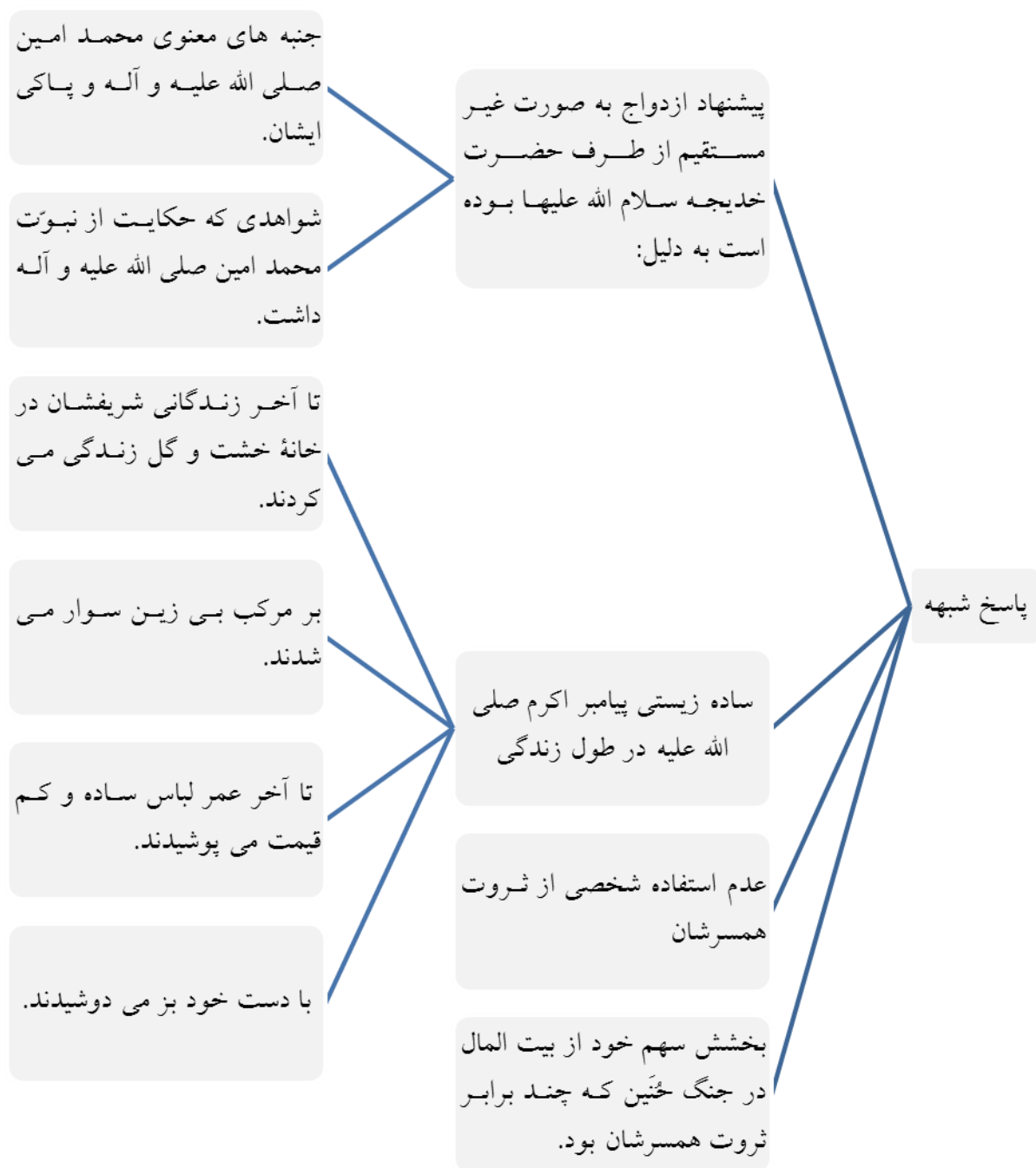
❑ پاسخ به یک شبهه:

شبهه:

برخی خواسته اند بگویند که دلیل ازدواج پیامبر خدا صلی الله علیه و آله با حضرت خدیجه سلام الله علیها، مساله ثروت ایشان و طمعی است که خدای ناکرده پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به مال و ثروت همسر خود داشته است.

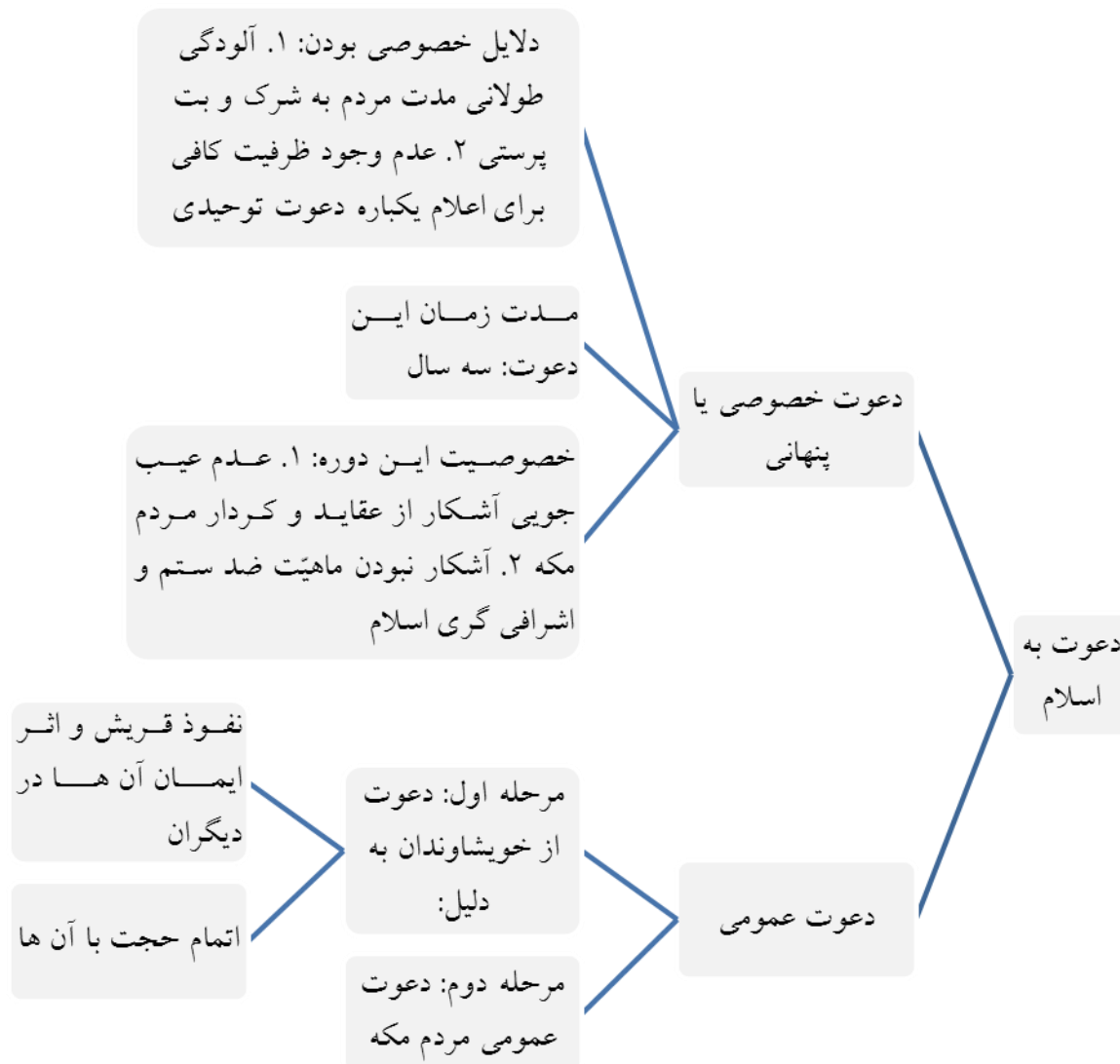
پاسخ به شبهه:

ما پاسخ به این شبهه را در نمودار زیر به این صورت می دهیم که:

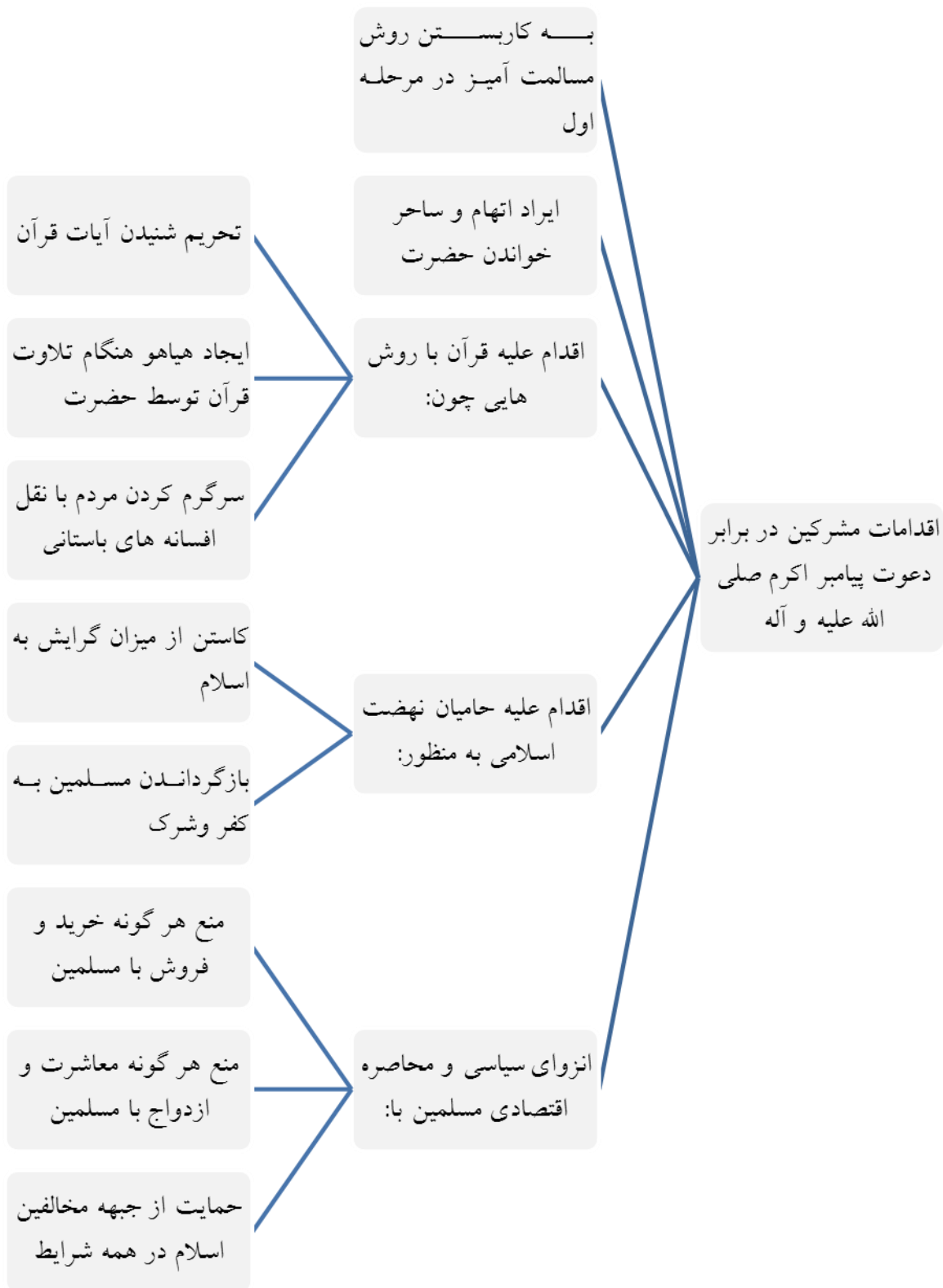
■ از بعثت تا هجرت:

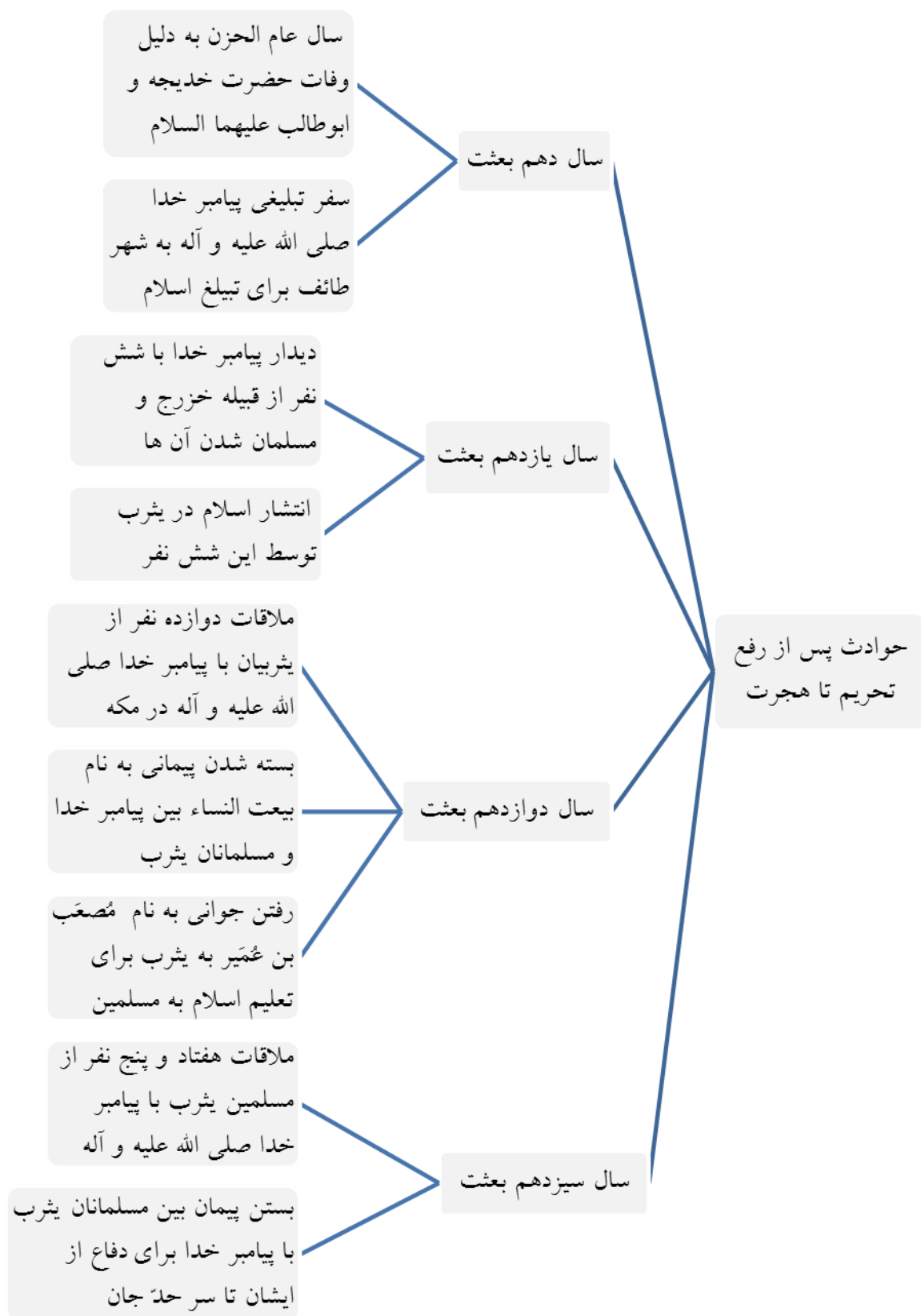
- رسالت و بعثت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله در ۲۷ ماه رجب و در سن ۴۰ سالگی و با نزول آیات ابتدائی سوره علق، آغاز گردید.

• علل مخالفت مشرکین با اسلام:

۱. جهت گیری دعوت توحیدی که مخالف تعدّد خدایان بود.
۲. جهت گیری اسلام در تقبیح و زشت شمردن پرستش پول و سرمایه.
۳. رقابت قبیله گوی و حسادت.
۴. بشر بودن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و این که چرا پیامبری از میان ملائک انتخاب نشده بود؟
۵. روی آوردن مستضعفان به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله.

- مفاد پیمان بیعت النساء که میان دوازده نفر از تازه مسلمانان یثرب با پیامبر خدا صلی الله علیه و آله بسته شد:

۱. به خدا شرک نورزند.
۲. دزدی و زنا نکنند.
۳. فرزندان شان را نکشند.
۴. فرزندی را به دروغ به دیگران نسبت ندهند.
۵. از کار معروف و نیک سرپیچی نکنند.

• هجرت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به یثرب

پس از بسته شدن پیمان دوم بین پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و مسلمانان یثرب که در آن یثربیان ملتزم به دفاع از رسول خدا صلی الله علیه و آله تا پای جان شدند و اطلاع مشرکین از این پیمان، مشرکین که نگران گسترش بیش از پیش اسلام در جزیره العرب بودند، در جلسه مشورتی خود که در محلی به نام دارالندوه برگزار می کردند، پس از شور و مشورت تصمیم به قتل رسول خدا صلی الله علیه و آله گرفتند. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله توسط فرشته وحی از این توطئه آگاه شده و تصمیم گرفتند تا شبانه از منزل خارج شده و به سمت یثرب هجرت نمایند. به همین منظور و برای این که مشرکین از خروج حضرت مطلع نگردند، ایشان از حضرت علی علیه السلام که در آن هنگام جوانی بیست و سه ساله بودند، خواستند تا در بستر ایشان به استراحت بپردازد تا رسول خدا صلی الله علیه و آله بتوانند به سمت یثرب حرکت نمایند. این فداکاری حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام در سوره بقره آیه ۲۰۷ مورد ستایش خداوند تبارک و تعالی قرار گرفت: «و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله و الله رثوف بالعباد؛ و از مردم کسانی هستند که جان خود را برای رضای خدا تقدیم می کنند و خدا نسبت به بندگان خود مهربان است».

از این شب در تاریخ اسلام با نام «لیلہ المبیت؛ شب شهادت طلب ها» یاد شده است.

• ورود پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به شهر یثرب

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله قبل از ورود به شهر یثرب، چند روزی را در دهکده ای نزدیک یثرب به نام قُبا، توقف نمودند تا حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام به حضرت ملحق شود. پس از ورود پیامبر خدا صلی الله

علیه و آله به شهر یثرب، مردم آن جا به برکت حضور حضرت در شهرشان، نام یثرب را به «مدینه الرسول» یعنی شهر پیامبر، تغییر دادند.

• اقدامات رسول خدا صلی الله علیه و آله پس از استقرار در مدینه

۱. بنای مسجد

تاسیس مسجد به عنوان یکی از نخستین اقدامات پیامبر خدا صلی الله علیه و آله شناخته شده است. مسجد که پیش از آن در دهکده قُبا نیز ساخته شده بود، با ساده ترین امکانات برپا شده بود و بعدها نقش مهمی را در فرهنگ و تمدن اسلامی ایفا کرد.

مسجد در دوران حیات رسول خدا صلی الله علیه و آله مرکزیت عبادی، نظامی، آموزشی و فرهنگی داشت و با توجه به فضائی که اسلام در اندیشه و عمل جامعه جاهلی ایجاد کرده بود، نقشی اساسی در شکل دهی جامعه جدید اسلامی داشت.

۲. بستن پیمان برادری میان مسلمانان

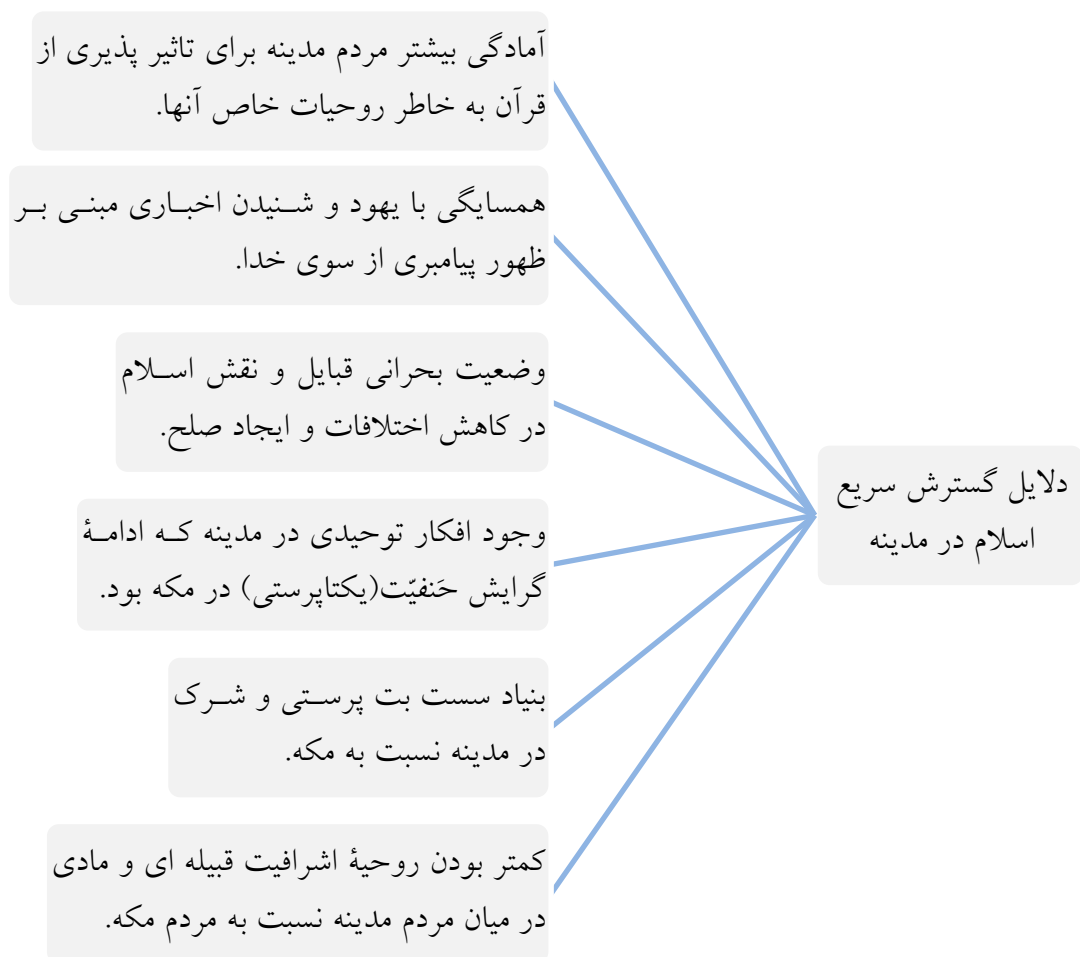
یکی دیگر از اقدامات نخست رسول خدا صلی الله علیه و آله در مدینه برقرار ساختن پیمان برادری میان مسلمانان به صورت دو به دو بود. ایشان از طرف خدا مامور شدند تا میان مهاجرین از مکه و ساکنین مدینه که به واسطه یاری کردن مهاجرین مکه، انصار نامیده می شدند، پیوند برادری برقرار نمایند. این اقدام پیامبر خدا صلی الله علیه و آله موجب استحکام بیشتر وحدت سیاسی و معنوی میان مسلمین گردید.

۳. تنظیم نخستین قانون اساسی

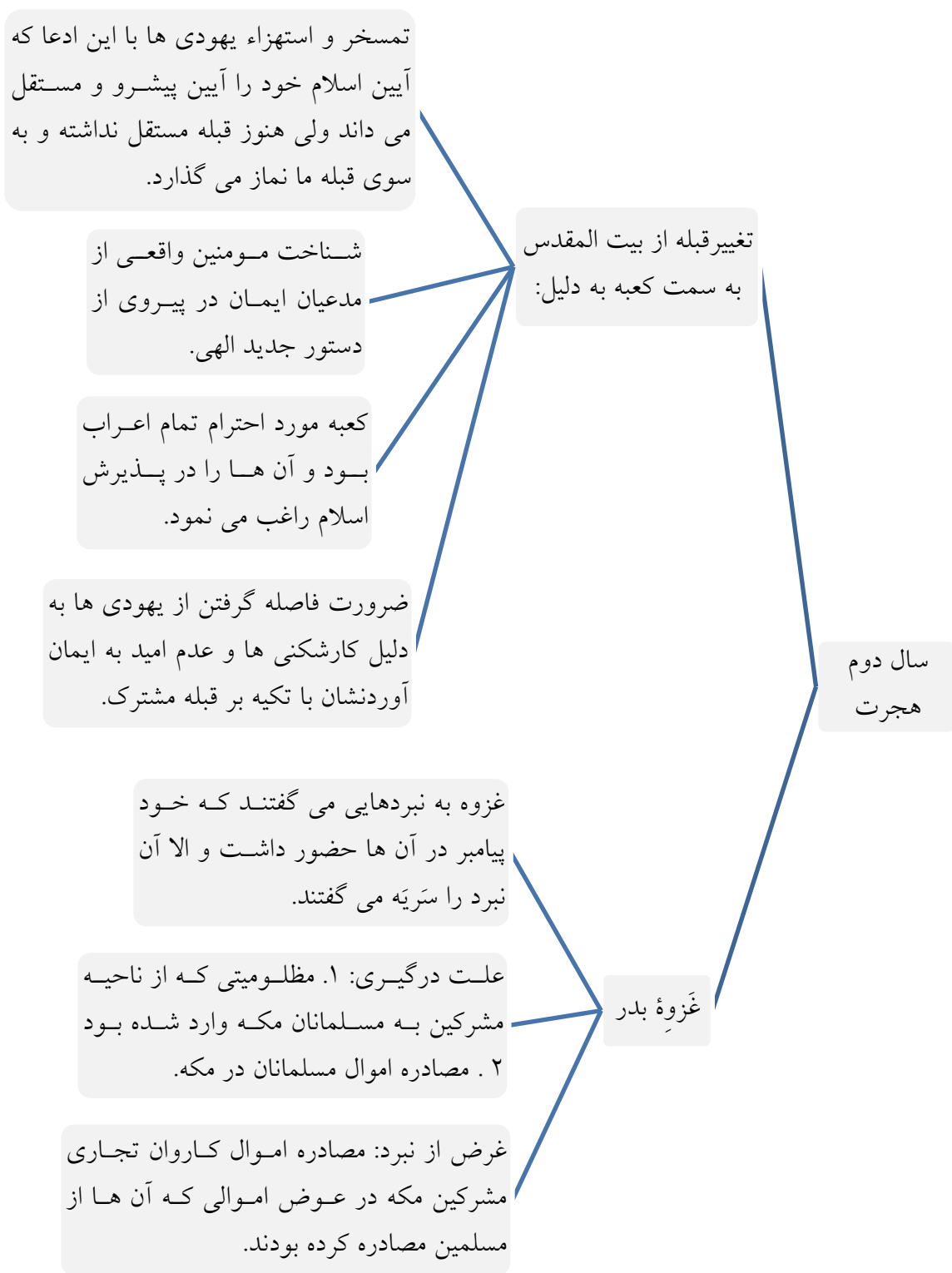
حضور قبایل مختلف و طوایف متعدد که در مدینه زندگی می کردند بر طبق سنت های جاهلی، سبب نزاع و اختلاف بود. افزون بر آن، قبایل یهودی علاوه بر مسائل قبیله ای تعارض تازه ای با مسلمانان پیدا کرده و بر زمینه های اختلاف افزوده بودند. این اختلافات می بایستی از بین می رفت تا امکان تشکیل یک دولت فراهم گردد. به همین دلیل و برای رفع همه تعارض ها نخستین قانون اساسی واحد در اسلام نوشته شد.

برخی از مفاد این میثاق نامه و قانون اساسی که حدود پنجاه بند داشت عبارت بود از:

۱. مسلمانان ملتی واحدند.
۲. مسلمانان باید یار و غمخوار هم و یاری کننده بینوایان باشند.
۳. خون همه مسلمانان ارزش یکسان داشته و هیچ امتیازی میان ایشان نیست.
۴. مسلمانان و یهودیان همچون امتی واحد در مدینه خواهند بود.
۵. هر گروهی در انجام مراسم دینی خود آزاد است.
۶. هرگاه مدینه مورد یورش قرار گیرد، مسلمانان و یهودیان موظف به شرکت در دفاع می باشند.
۷. امضا کنندگان این پیمان با خیرخواهی و نیک رفتاری در کنار هم به سر خواهند برد.
۸. تنها مرجع حل اختلافات قضایی، حقوقی و جنایی، رسول خدا صلی الله علیه و آله می باشد.

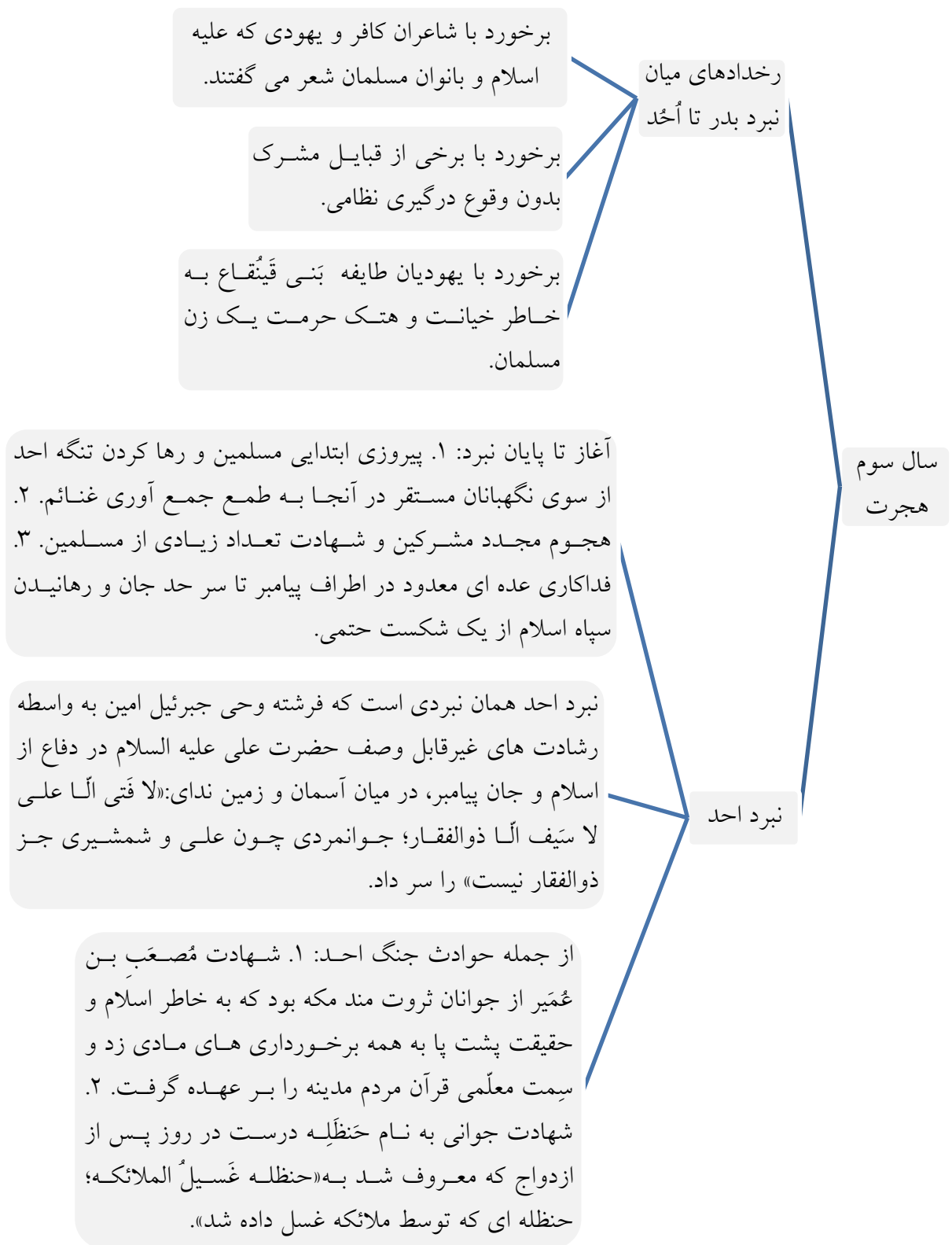
■ مهم ترین حوادث از سال دوم هجرت تا سال نهم هجرت:

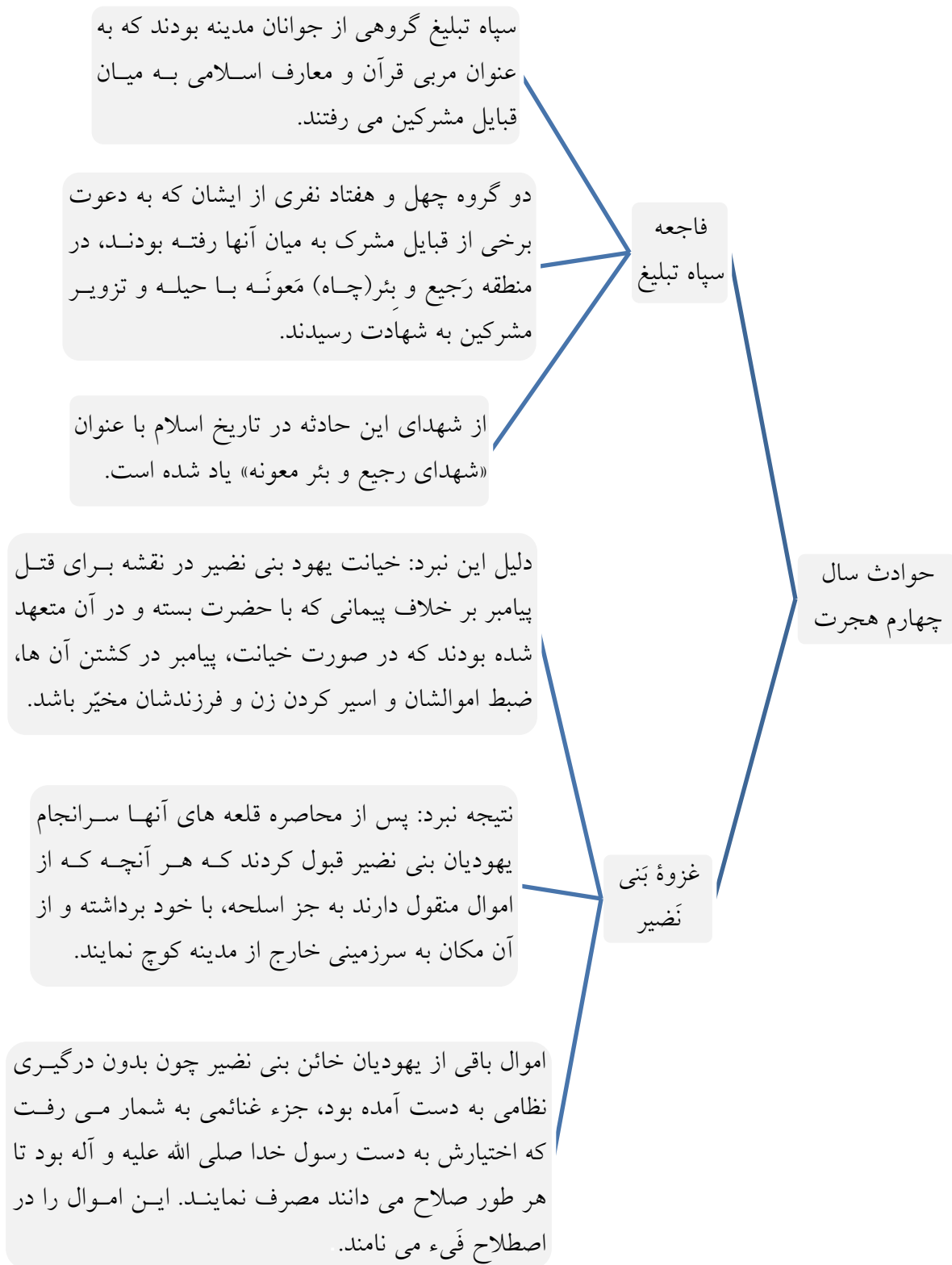

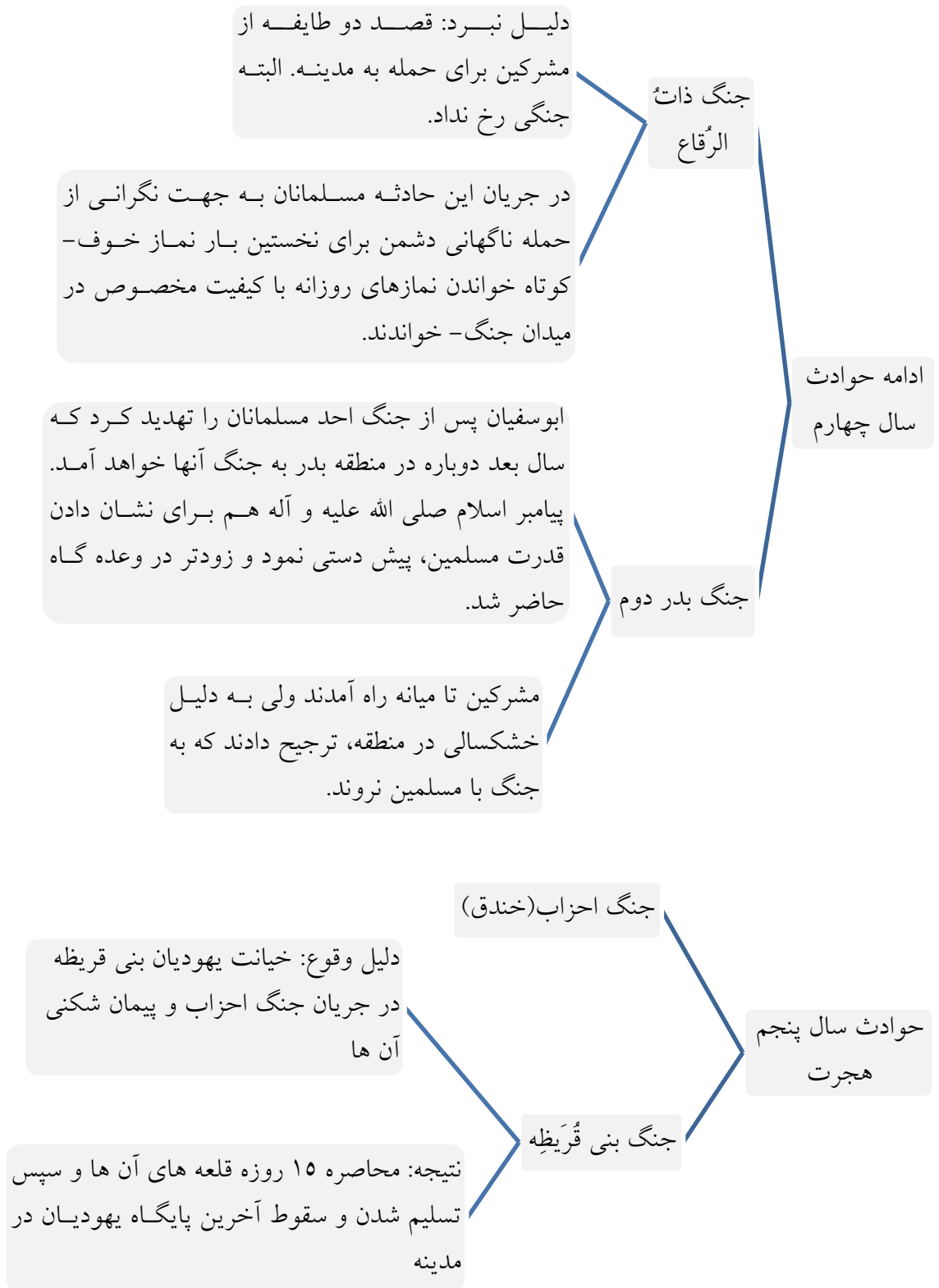
- پرچم دار مسلمین در نبرد بدر: حضرت علی علیه السلام و مصعب بن عمیر.
- دو گروه از سپاه دشمن مورد عفو قرار گرفتند: ۱. عده ای که در مکه به مسلمین کمک کرده بودند. به خصوص در ایام محاصره اقتصادی در شعب ابی طالب. ۲. گروهی که به اجبار از مکه بیرون آمده بودند.
- تعداد مسلمین سیصد و سیزده نفر و تعداد مشرکین هزار نفر بود.
- نبرد با پیروزی قاطع مسلمین و هلاکت برخی از بزرگ ترین دشمنان اسلام مثل ابوجهل به پایان رسید. خبر کشته شدن ابوجهل برای پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بسیار مسرت بخش بود زیرا حضرت او را «فرعون امت» و «بزرگ رهبران کفر» می دانستند.
- در این نبرد هر کدام از اسرای مشرکین که توانایی پرداخت هزینه آزادی خود را نداشتند ولی از سواد خواندن و نوشتن برخوردار بودند، به شرط آموزش خواندن و نوشتن به ده نفر از مردم مدینه، آزاد می شد.
- یکی از امدادهای الهی در این نبرد نسبت به مسلمین این بود که خدا تعداد مشرکین را در دید مسلمین اندک و تعداد مسلمین را که تقریباً یک سوم مشرکین بودند، در دید مشرکین بسیار نشان داد.
- از جنگ بدر در قرآن و در سوره انفال با نام «یوم الفرقان» یعنی روز جدایی حق از باطل و گرفتار شدن باطل در عذاب الهی، یاد شده است.

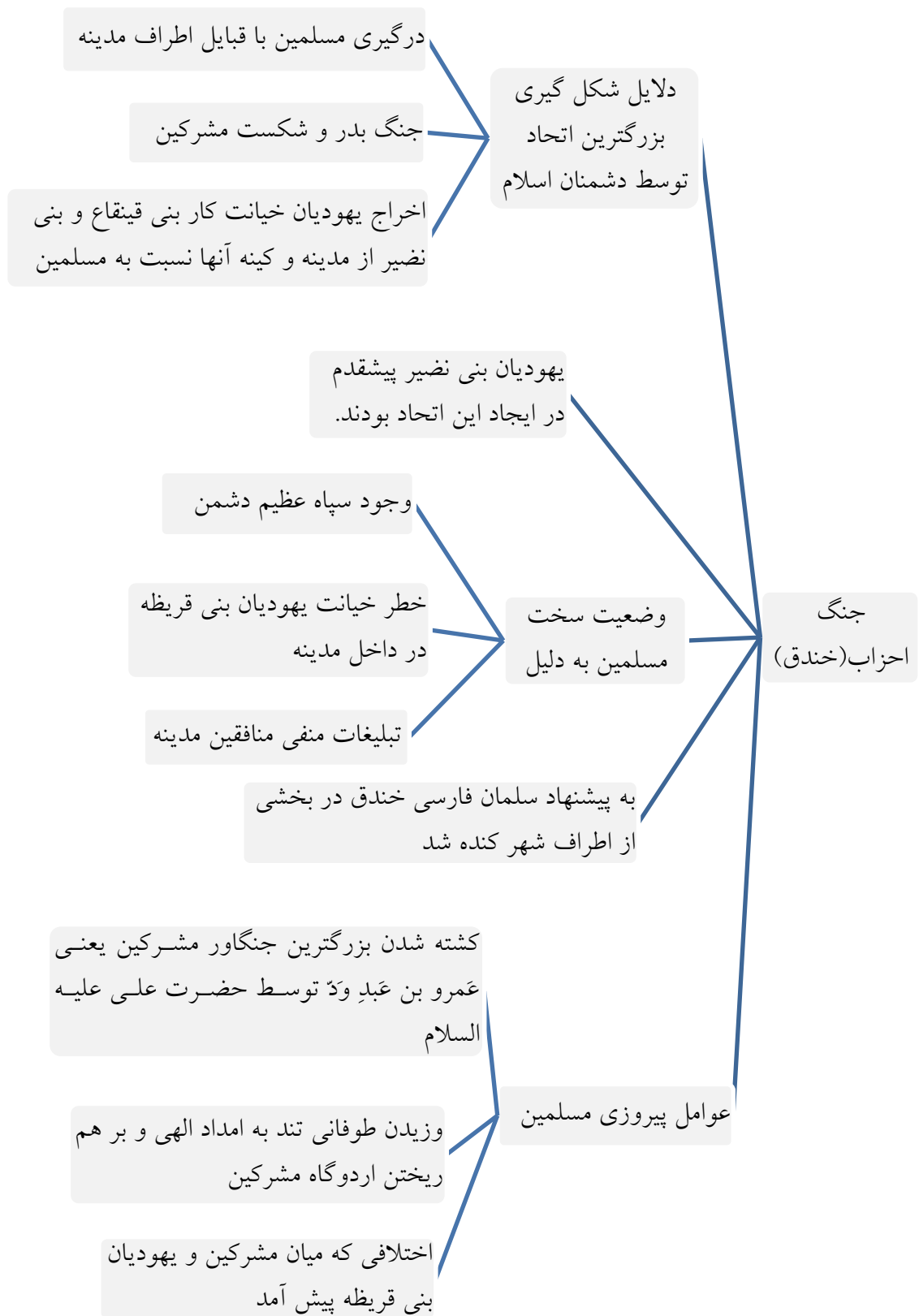
یکی دیگر از حوادث سال دوم هجری، ازدواج حضرت علی علیه السلام با حضرت زهرا سلام الله علیها می باشد. صورت جهیزیه دخت گرامی رسول اکرم صلی الله علیه و آله که در روایات از آن به «مهر السنه» تعبیر شده بدین قرار بود:

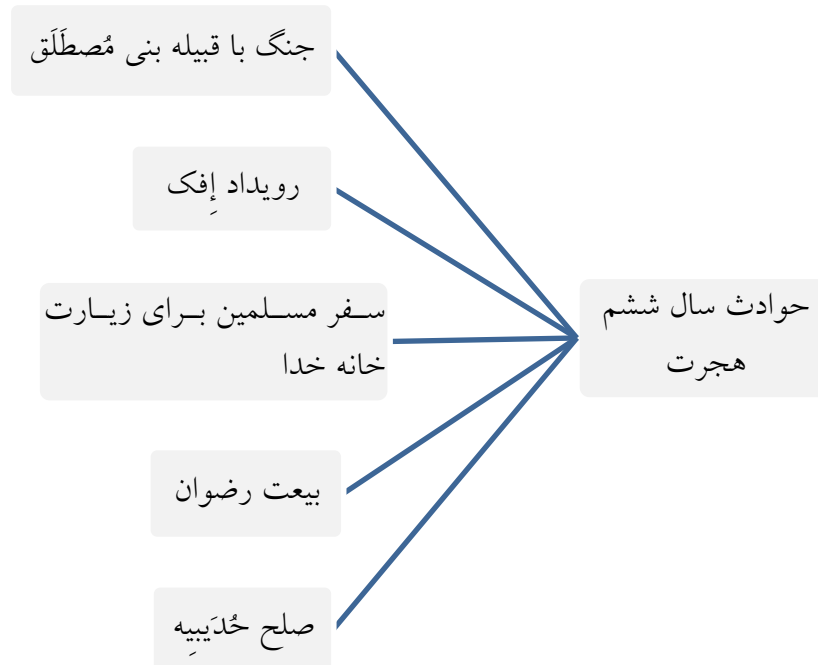
۱. پیراهنی که به هفت درهم خریداری شده بود. ۲. روسری که قیمت آن یک درهم بود. ۳. تختی از چوب و لیف خرما. ۴. دو تشک کتان مصری که یکی از پشم و دیگری از لیف خرما بود. ۵. چهار بالش که دوتای آن از پشم و دوتای دیگر از لیف خرما پر شده بود. ۶. پرده. ۷. زیراندازی از حصیر. ۸. آسیای دستی. ۹. مشکى از پوست. ۱۰. کاسه چوبی برای شیر. ۱۱. ظرف پوستی برای آب. ۱۲. سبوی سبز رنگ. ۱۳. چند عدد کوزه. ۱۴. دو بازوبند نقره ای. ۱۵. یک ظرف مسی.

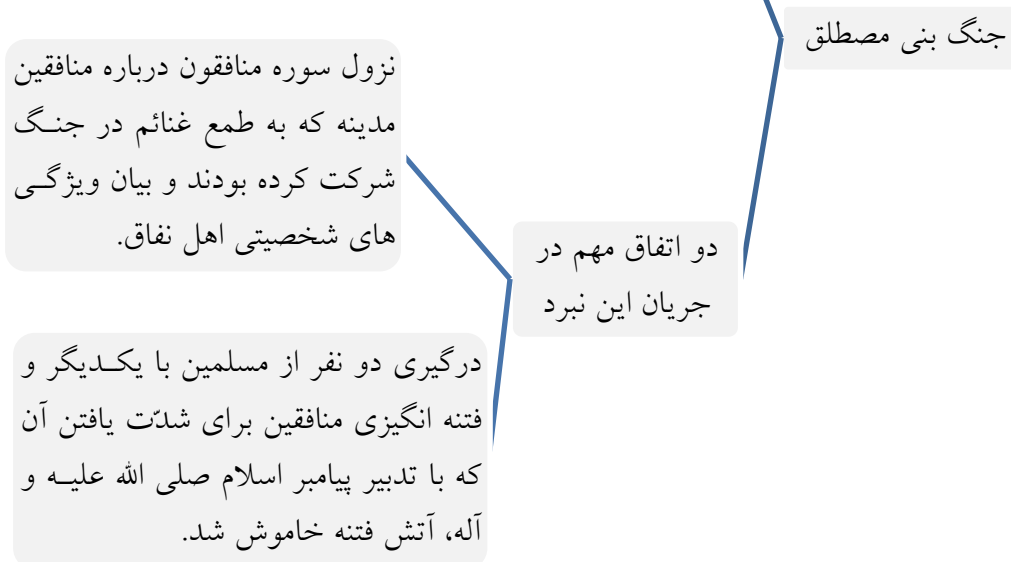

مراحل نبرد: ۱. اطلاع پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله از تدارک بنی مصطلق برای نبرد با مسلمین ۲. روبرو شدن دو سپاه با یکدیگر و دعوت بنی مصطلق به اسلام و عدم پذیرش آن ها ۳. شکست بنی مصطلق در نبرد.

إفک به معنای: روی برگردانی از
حق به باطل؛ دروغ بستن و تهمت
زدن

دلیل نام گذاری: تهمتی که منافقین به
یکی از همسران پیامبر اسلام صلی الله
علیه و آله زدند و آن را منتشر کردند.

سرانجام رویداد: دفع تهمت با
نزول آیاتی از سوره نور و رسوا
شدن منافقین

رویداد إفک

دلایل سفر: ۱. برقراری امنیت نسبی و تسلط مسلمین
بر مدینه و اطراف آن ۲. انجام عبادت ۳. نمایش اقتدار
مسلمین در جزیره العرب

نحوه سفر مسلمین: ۱. بدون حمل سلاح حرکت نمودند
تا نشان دهند قصد جنگ ندارند ۲. از راه های
غیرمتعارف رفتند تا با مشرکین مکه روبرو نشوند.

نحوه برخورد مشرکین: ۱. جلوگیری از ورود مسلمین ۲.
فرستادن گروهی از مشرکین نزد پیامبر اسلام صلی الله علیه و
آله برای منصرف نمودن ایشان از ادامه سفر

سفر زیارتی به مکه

مراحل وقوع بیعت: جلوگیری مشرکین از ورود مسلمین به مکه در بیست کیلومتری شهر ➡ فرستاده شدن نمایندگانی از سوی پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله به شهر مکه ➡ گذشت سه روز و نیامدن نمایندگان و شایعه کشته شدن آن ها ➡ لزوم تقویت روحیه مسلمین توسط حضرت از طریق گرفتن بیعت

مضمون بیعت: تعهد مسلمین به این که هرگز فرار نکنند.

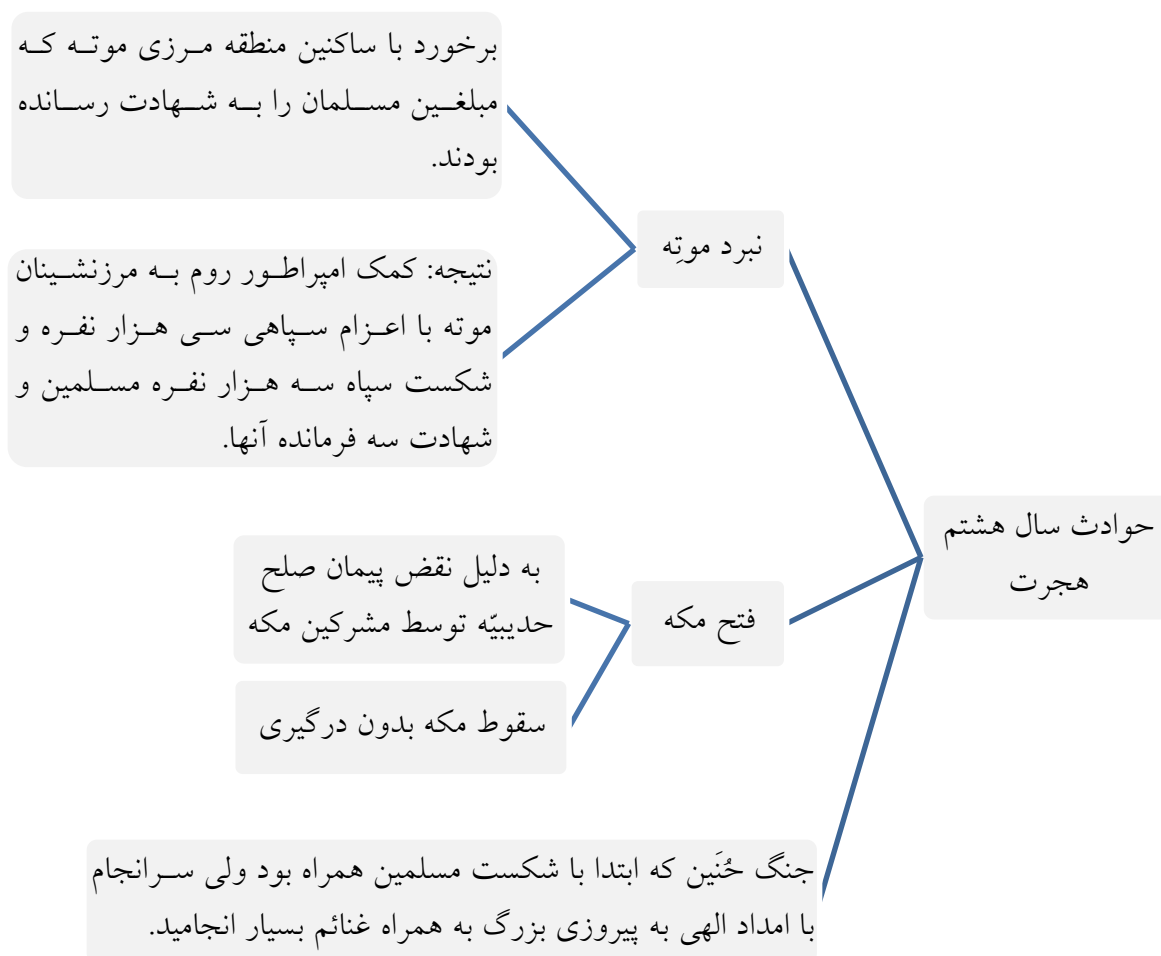
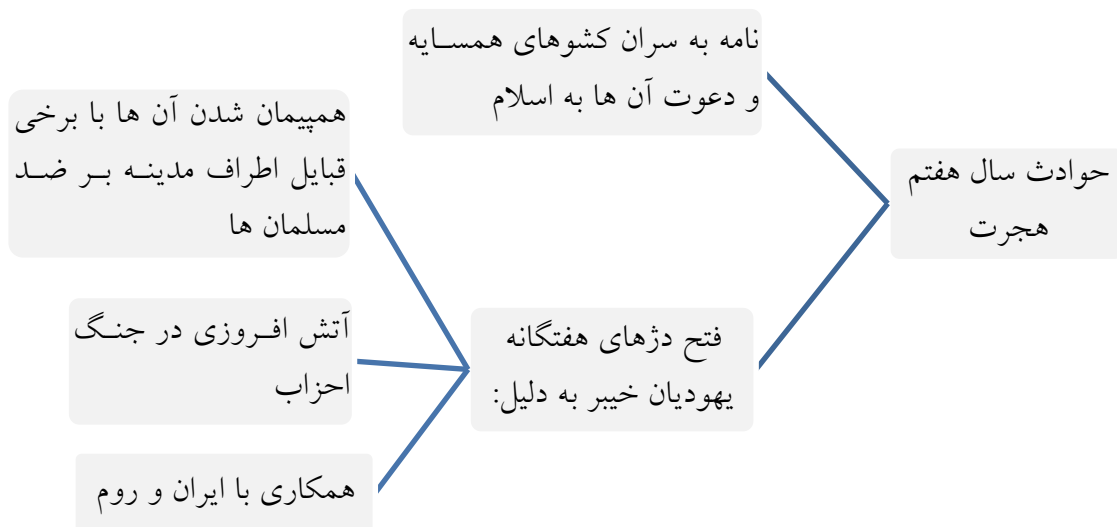
علت نامگذاری: زیرا خداوند در سوره فتح آیه ۱۸ و ۱۹ رضایت و خشنودی خود از این بیعت را اعلام فرمود.

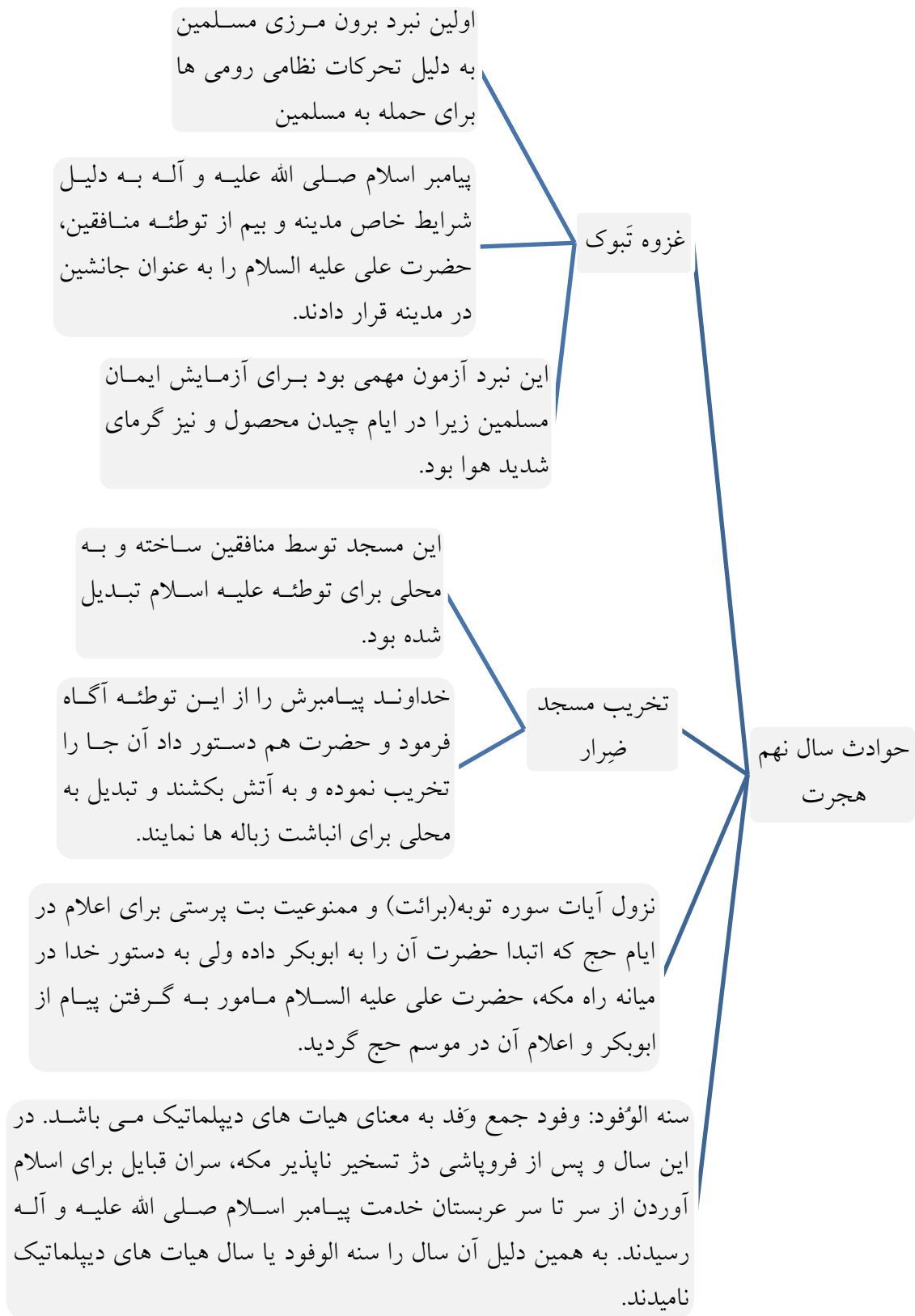
نام دیگر بیعت: از آن جا که مسلمین در هنگام این بیعت در زیر سایه درختی اجتماع کرده بودند، به آن بیعت شجره هم گفته اند.

بیعت رضوان

صلح حُدَیبِیّه

- پس از جلوگیری مشرکین از ورود مسلمان ها، در دهکده ای به نام حدیبیه واقع در بیست کیلومتری مکه پیمان صلحی میان دو طرف بسته شد که به صلح حدیبیه معروف گردید.
- برخی از بندهای این پیمان: ۱. جنگ میان طرفین تا ده سال متوقف گردد. ۲. هر قبیله ای آزاد است با مسلمین یا مشرکین هم پیمان شود. ۳. هر دو طرف موظف هستند به یکدیگر خیانت ننموده و با مخالفان هم، همکاری نکنند.
- نویسنده این پیمان از طرف مسلمین حضرت علی علیه السلام بود.
- از این پیمان در قرآن با عنوان فتح مبین (پیروزی آشکار) یاد شده است.

❑ پاسخ به برخی شبهات

۱. ترویج اسلام با خشونت

برخی معتقدند که عامل اصلی یا یکی از عوامل اصلی موفقیت پیامبر در بسط و گسترش اسلام، استفاده از زور، قدرت، خشونت و جنگ بوده است که سبب پذیرش اسلام از سوی قبایل گوناگون گردید. آنها وقوع جنگ های مختلف در عصر حضرت را شاهد مدعی خود ذکر می کنند.

پاسخ:

۱. راه کارهای علمی شیوه دعوت اسلام

قرآن کریم خطاب به پیامبر خویش در آیات متعددی بر اصل آزادی در انتخاب دین و نفی اکراه تاکید می کند: «أَنَا هَدَيْتَهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» به درستی که ما او را به راه در ست هدایت نمودیم؛ خواه شکر گذار باشد و خواه کفران نماید (سوره بلد آیه ۱۰)، «لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينُ» برای شما شیوه و آیینی است و برای من نیز شیوه و آیینی (سوره کافرون آیه ۴) و «لَا اكْرَاهُ فِي الدِّينِ اجْبَارًا وَ اكْرَهِي فِي دِينِ نِيسْت» (سوره بقره آیه ۲۵۶)».

در شان نزول آیه آخر آمده است که یکی از مسیحیان که به آیین اسلام گرویده بود، می خواست با زور و تهدید فرزندان خود را نیز پیرو اسلام گرداند اما فرزندان او با چنین درخواستی مخالفت می کردند. او برای اسلام آوردن فرزندانش خواهان استفاده پیامبر از قوه قهریه شد که با نزول آیه چنین درخواستی رد شد.

آیات دیگر نیز به صورت خاص و شفاف رویکرد و مبنای تبلیغی حضرت را سه راه کار «حکمت»، «موعظه ح سینه» و «مجادله اح سن» ذکر نموده و در آن از هیچ نوع راه کار خشونت و تندی سخن به میان نمی آید: «مردم را با حکمت، موعظه حسنه و جدال احسن به راه پروردگارت دعوت نما» (سوره نحل آیه ۱۲۵)».

مفسران در توضیح جدال احسن به گفت و گو بر اساس رفاقت و نرمی و به دور از خشن گویی و طعن و اهانت اشاره می کنند.

شیوه عملی پیامبر در طی دوران نبوت ایشان نیز الهام از آیات و التزام به راه کارهای قرآن بود. آن حضرت در مدینه که در موضع قدرت و در راس حکومت قرار داشتند، در مواجهه با اهل کتاب-که به عنوان شهروندان اقلیت در جامعه مدنی آن روزگار بودند- آنان را با برهان و استدلال در قالب گفت و گوهای علمی مختلف به اسلام دعوت می فرمودند و گفت و گوهای متعدد حضرت با گروه ها و مذاهب مختلف در تاریخ ضبط و ثبت شده است. در نهایت حضرت از اقلیت های دینی شهروند خود می خواستند در صورت عدم گرویدن به اسلام

مبلغی به عنوان هزینه شهروندی-که در آن عصر به جزیه تعبیر می شد-پردازند؛ در مقابل حکومت اسلامی نیز متعهد به تامین امنیت آنان در عرصه های مثل عرصه اقتصادی، آزادی های اجتماعی و انجام مراسم دینی می شود.

حضرت وقتی حکم حکومت شهرهایی را که در آن ها اقلیت های دینی زندگی می کردند، صادر می فرمودند به حاکم آن منطقه دستور لازم مبنی بر دعوت ابتدایی به اسلام و در صورت عدم پذیرفتن اسلام -و صرفا پذیرش همزیستی مسالمت آمیز-، پرداخت مبلغی به عنوان مخارج دولت اسلامی را ابلاغ می کردند.

انگیزه های حضرت در جنگ ها و جهادهایی که داشتند، نه تحمیل دین خود به صورت اجباری به مردمان دیگر، بلکه **برداشتن حکومت و طاغوت آن** سرزمین بود که شهروندان خود را از هر جهت-اعم از فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی- به استضعاف و بردگی کشیده بود. **دلیل این مدعا** عملکرد حضرت است که بعد از فتح و تصرف سرزمین ها، ضمن دعوت مردمان آن به اسلام، از استفاده نیروی قهریه خودداری می کردند و مردم را در انتخاب اسلام یا باقی ماندن بر آیین پیشین، آزاد می گذاشتند. حضرت بعد از فتح، هیچ کلیسا و کنیسه ای را تخریب نمی کرد.

شاید **بزرگ ترین مدارا و بردباری حضرت** در عرصه تبلیغ آیین خود نسبت به مردم مکه و سران آن باشد که سال ها بر حضرت و یاران ایشان، شکنجه ها و فشارهای مختلف روانی، فیزیکی و در راس آن جنگ های مختلف و به شهادت رساندن عزیزان حضرت را تحمیل کردند، اما وقتی مکه فتح شد، نسبت به مردم آن، عفو عمومی روا داشته و آنها را در پذیرفتن اسلام، مخیر اعلام کردند.

پیامبر برای **جلب قلوب مردمان** بی طرف به اسلام، همیشه **گروه های تبلیغی** را به سمت قبایل و نقاط مختلف گسیل می فرمودند. ایشان افرادی از حافظان و معلمان معارف اسلامی بودند که برای نشر اسلام و دعوت مردم به این آیین الهی دست از جان شسته بودند. **بهترین شاهد** بر این مطلب فاجعه کشتار بی رحمانه دو گروه تبلیغی از سالی پیامبر می باشد که به دعوت دو قبیله از قبایل مشرکین و برای آموزش اسلام به نزد آن ها رفته بودند و ما در ضمن حوادث سال چهارم هجرت به آن اشاره کردیم.

با تأمل و تدبّر در حوادث نبردهای صدر اسلام از اولین سال هجرت تا آخرین روزهای حیات پیامبر می توان به شیوه صحیح و کاملاً پسندیده ایشان در ترویج آیین اسلام پی برد. ایشان در موقع اعزام سپاهیان برای نبرد مسلمین را به حفظ حرمت انسان ها توصیه فرموده و تاکید می کردند، مسلمین قبل از دعوت به اسلام و توحید و نبوت، حق جهاد ندارند. به گفته محققین در طول این ده ها نبرد، تعداد تمامی مشرکان و کافرانی که به دست سپاهیان اسلام در سراسر جزیره العرب کشته شدند مجموعاً به هزار نفر نمی رسد.

البته بعد از پیامبر در عصر فتوحات، تنها گشودن و فتح کردن سرزمین ها مطرح بود و به امر دعوت مردم به اسلام توجهی نمی شد و این سخن درستی است و این قبیل اعمال به اسلام مربوط نمی شود و حقیقت اسلام از این قبیل نیست. هر چند در همان فتوحات هم بحث فتح سرزمین ها مطرح بود و دیده نشد که در این جنگ ها مردم را به مسلمان کردن مجبور نموده باشند و حتی جریان مسلمان شدن سرزمین های فتح شده تا قرن چهارم هجری ادامه داشت.

۲. اسلام، امری قلبی و تحمیل ناپذیر

از طرفی باید گفت اسلام و ایمان امری قلبی است، که با تحمیل و اجبار سازگاری ندارد و پذیرش مذهب نمی تواند، تحمیلی باشد. دین که از یک سلسله اعتقادات قلبی، ریشه و مایه می گیرد ممکن نیست تحمیلی باشد و زور و شمشیر و قدرت نظامی در اعمال و حرکات جسمانی ما می تواند اثر بگذارد، نه در افکار و اعتقادات ما.

۳. انگیزه دفاعی نبرد

پس از ورود مدینه جنگ هایی درگرفت که عموم این ها برای دفاع بود و جنبه تدافعی داشت و یا جهت جلوگیری از حمله قبایل و برخورد با شورش ها و یا تنبیه متجاوزان صورت می گرفت و این امری کاملاً طبیعی و عادی می باشد که حق دفاع از خود داشته باشند. قرآن در تشریح فلسفه جهاد به نکته ای اشاره داشته و می فرماید: «اگر خداوند از مومنان دفاع نکند و از طریق اذن جهاد بعضی را به وسیله بعضی دفع نکند، دیرها و صومعه ها و معبد های یهود و نصارا و مساجدی که نام خدا در آن بسیار برده می شود، ویران می گردد» (سوره حج آیه ۴۰).

آنچه مسلم است خداوند دستور ها و برنامه هایی برای سعادت، خوشبختی و آسایش انسان ها دارد و پیامبران به ابلاغ دستورات به همه انسان ها موظف هستند؛ پس اگر فرد یا گروهی مانع ابلاغ این فرمان ها شوند و در دعوت انبیاء موانعی ایجاد کنند، به طور طبیعی آنها حق دارند این موانع را از سر راه دعوت خود بردارند و آزادی تبلیغ را برای خود کسب کنند.

۲. ترور مخالفان

یکی از اموری که در اسلام به شدت از آن نهی شده است، مساله ترور مخالفین می باشد. اما برخی افراد که بنای مخالفت با اسلام را دارند با دست آویختن به اعدام تعدادی از عناصر خائن خواسته اند این گونه القاء کنند که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله پس از دست یابی به قدرت در شهر مدینه اقدام به غافلگیر نمودن و حذف برخی از مخالفین نمود. ما در این بخش به پاسخ این شبهه می پردازیم.

پاسخ:

از جمله اموری که به تصریح قرآن حرمت آن بر همگان لازم و واجب است مساله حفظ جان نفس محترمه است و هر گونه تعدی به جان دیگران بدون دلیل شرعی و قانونی، خلاف بوده و عقوبت آن مرگ است. این حرمت تا بدانجاست که خداوند در قرآن کشتن بی دلیل یک انسان را معادل کشتن تمام انسان ها می داند. از سوی دیگر در میان روایات اسلامی احادیث فراوانی یافت می شود که در آن حرمت قتل انسان ها مطرح شده است.

سیره و روش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نیز مبتنی بر هر گونه مخالفت با کشتن بدون جرم افراد بود و اگر احیانا فردی از سپاه ایشان این عمل را مرتکب می شد، حضرت جبران خسارت می کردند؛ چنانکه پیامبر خون بهای دو نفر از قبیله بنی عامر که به اشتباه و به تصور این که دشمن هستند، توسط مسلمانان کشته شده بودند را پرداختند. همچنین حضرت در جریان کشته شدن تعدادی از افراد یکی از قبایل مشرکین توسط خالد بن ولید، ضمن ابراز براءت از این عمل زشت، حضرت امیر علیه السلام را برای پرداخت خون بهای کشته شدگان به نزد آن قبیله فرستادند.

از مجموع این شواهد که بیان شد، پیداست که سیره حضرت بر کشتن و ترور انسان ها نبوده است و ایشان برای جان انسان ها احترام ویژه ای قائل بودند؛ ولی این هم درست است که ایشان دستور کشتن برخی مخالفین را نه به طور پنهانی بلکه به طور رسمی و آشکار اعلام فرموده اند که تنها در مواردی خاص و برای جلوگیری از فسادهای بیشتر بوده و اینک ما به تحلیل آن ها می پردازیم:

۱. تحلیل دستور قتل کعب بن اشرف

یکی از این افراد کعب بن اشرف از بزرگان یهود بنی نضیر بود که پس از نبرد بدر به میان مشرکین مکه رفته و آن ها را علیه مسلمین تحریک می کرد. آن هم با زبان شعر که گیراترین رسانه در آن روزگار بود. حتی او با استفاده از این رسانه تاثیر گذار اقدام به هتک حرمت بانوان مسلمان می نمود و از آنجا که او علاوه بر به خطر انداختن امنیت حکومت اسلامی، حرمت های اخلاقی را هم در جامعه زیر پا می گذاشت، حضرت دستور قتل کعب را صادر فرمودند و او که از ترس کشته شدن با رعایت ملاحظات امنیتی در میان مردم زندگی می کرد، بالاخره توسط گروهی از مسلمین به سزای اعمالش رسید.

۲. تحلیل دستور قتل سلام بن ابی الحقیق

یکی دیگر از سران یهود که عداوت و دشمنی زیادی با رسول خدا صلی الله علیه و آله داشت و بر خلاف پیمان نامه ای که با مسلمین بسته بودند، ضد حکومت اسلامی و مسلمین فعالیت می کرد و نقش موثری در تحریک

مشرکین علیه مسلمین در جریان جنگ خندق داشت و پس از جنگ به منطقه خیبر رفت. این شخص هم توسط مسلمین و پس از کسب اجازه از حضرت به سزای عملش رسید.

۳. تحلیل قتل چند تن از شاعران یهودی

این ها هم افرادی بودند که با استفاده از زبان تاثیر گذار شعر ضد اسلام و مسلمین لجن پراکنی نموده و جایگاه معنوی حضرت را زیر سوال برده و مردم را علیه ایشان تحریک می کردند. و از آن جا که حفظ اسلام، کیان امت اسلامی و حریم اخلاقی جامعه برای پیامبر در اولویت نخست قرار داشت، حضرت پس از اقدامات و ارشادات لازم و آن گاه که هیچ چاره ای جز کشتن عناصر فاسد باقی نمانده بود، دستور به حذف آنها می دادند. و این عمل حکم جراحی جامعه آسیب خورده از سلولهای سرطانی ای بود که در صورت عدم اقدام لازم، تمام پیکره جامعه انسانی و اسلامی را دچار فساد و سرطان می نمود.

در پایان این نکته ضروری است که اسلام آیین رحمت و سهل گیری است و قائل به آزادی بیان و آزادی های مدنی است ولی تا جایی که ساحت معنویت و اخلاق در جامعه انسانی لجن مال بی اخلاقی های بعضا سازمان یافته قرار نگیرد که در این صورت حیثیت اخلاقی انسان ها و کرامت انسانی انسان ها بر هر چیز دیگر اولویت دارد و اسلام به هیچ وجه اجازه نمی دهد عناصر فاسد با بسط و گسترش فسادهای اخلاقی و اعتقادی و سوء استفاده از موهبت آزادی، آزادی های حقیقی در جامعه را از بین ببرند. طرح سوال ولو جدی ترین سوالات و شبهات اعتقادی از نظر آیین اسلام نه تنها تابو نیست و ممنوعیتی ندارد بلکه افراد اجازه دارند در فضایی محترمانه و با رعایت حرمتشان به طرح سوالات خود پرداخته و پاسخ مناسب را نیز دریافت نمایند.

با آرزوی موفقیت همه شما دانشجویان عزیز در تمام مراحل زندگی

برادر شما، احسان قباد